

hrvaščini obstoji kalk ispostavljanje, v katerem prav tako tiči »spolja« kot v nemški besedi »ausseres«). Dvoedini izraz pomeni hkrati otujitev in izkazovanje izven sebe; absolutna ideja postavlja sebe kot objekt, kot bitje-za-sebe (Fürsichsein). To opredmetenje je hkrati potrjevanje (Äusserung) in samoodtujenje (Entäusserung). Ta generalna odtujitev ima torej pozitivno in negativno plat. Da gre tu za metafizično preoblečeno dejavnost (človeka), vidimo npr. iz naslednjega citata: »Zgodovina duha je njegovo *dejanje*, kajti on je le, kar dela, njegovo dejanje je, da sebe, in sicer tu, kot duha sebi napravi za predmet svoje zavesti, da sebe dojema razlagajoče za sebe samega. To doje-manje je njegova bit in princip, in *dovršitev* nekega doje-manja je obenem njegova odtujitev in njegov prehod. Duh, ki, formalno izraženo, *nanovo* dojema to doje-manje, in, kar je isto, gre iz otujitve vase, je duh višje stopnje nasproti sebi, kot je bil v onem prejšnjem doje-manju.« (Pravna fil., § 343). Toda od-tujitev (Entfremdung) in odtujitev (Entäusserung) imata pri Heglu tudi pomen otujitve človeškega duha v predmetni svet, otujitev proizvodov duhovnega dela in kot generalni princip celo isto kot predmetnost, stvar-nost (Dingheit).

(Nadaljevanje sledi)

Vse za devize

Miško Kranjec

Sunkoma jo je vrglo do vežnega praga, ko je opazila, da ga ni več v sobi in se je njegov pes izmuznil skoz odprte duri. Je pa za čas obstala na pragu — zagledala ga je pod brajdo, od koder je vonj dozorele izabele dražil nosnice. Sploh ji je z dvorišča sèm zaudarilo po jesenski zrelosti. Pes Luksi se mu je postavil k nogam, lovska dvocevka mu je obrnjena navzdol visela obešena čez pleča, na ledjih pa usnjena torba, ki ji je iz nje čez dan nekaj kratih ponudil žganja.

Nebo se je prevleklo z večerom, osladno rdeče vijoličasto razgledniško, s pašelnimi pasovi jelševih gozdov onstran njiv, ki so se ogrnile s tenko plastjo sivkaste megle.

Iz sobe zaudarja po razlitem vinu. Govorica je kričava; gostilniško pijanska se sprepleta z vitrami bučne harmonike, z vitrami kričavih svetskih popevk in plesov iz radia.

Spoteno čelo ji pogladi hlad kmečkega dvorišča, jo pa boleče navda z občutkom, da ji je nekdo z dobrotno, a hkrati opominjajočo roko pogladil vznemirjeno dušo. Dà — vznemirjeno, ker nekaj jo je ta dan mučno vznemirilo. On, ki tu stoji, obrnjen proti temu osladnemu večernemu nebu?

Požene jo do njega, celo se dotakne ob telesu mu viseče levice.

»Tonči —« Čez čas ponovi, ker prej ni zmogla glasu.

Prebudi se, sliši njen žametni, čarni glas, tokrat neskladen z njeno podobo spred dobre ure, ko so se že vrnili in je delal z lovci gosti tujci obračun za dolarje za divjačino. V njem nasilno kliče po njej celodnevni, po oni zunaj na polju, v gozdovih, ko se že v prijateljev zbadljiv posmeh njemu ni in ni ločila od njega.

Kakor so se zjutraj pripeljali v treh avtomobilih in se motovili iz njih s puškami, nahrbtniki, in spuščali pse iz prtljažnikov, se je odločila od tujcev in se napotila naravnost proti njemu, čeprav je stal sredi svojih domačih lovcev. Pšenično barvane lase si je sprevezala s spominčičasto ruto, kakršne je imela tudi oči. Nič vsiljivega ni bilo na njej, nič ni kazilo njene ženskosti, še kiklo, se je zdelo, nosi zato, da bi bila narurnejša. V gumijastih škornjih je hodila zavlečeno, skoraj po kmečko. Iztegnila je roko proti njemu in rekla: »Vi ste Tonči? Vodja vaše ekipe? V mestu so mi povedali za vas. Njuška sem, prišla sem za tolmača. Pravijo, da tu nihče ne zna jezika vaših gostov?«

Vedro se je vse začenjalo. Vsa njena dlan, fina, podolgovato gosposka se je skrila v njegovi bolj kmečki ko uradniški, v skoraj že kar kovaški šapi, da je videl, kako so njene oči zdrknile za to njegovo roko. So se pa nato sprenesle po njem do obraza, vobče po vsem, po vsej njegovi mogočnosti — natanko takšen je bil, o kakršnem so ji pripovedovali v mestu. »Ne bo vam dolgčas. Za naslov vas pa tudi ne bo prosil, da bi vam pisaril ali da bi vas celo kdaj iskal po stanovanju.«

Zdaj je večer, zmedena stoji ob njem, kar se ji še ni dogodilo — ne, pred nikomer se ji še ni pripetilo kaj podobnega. »Tonči — rada bi se pogovorila z vami — pravzaprav se poslovila od vas.« In »pravzaprav« moleduje, pa še pri tem čuti, kako se ji njegova roka nevsiljivo izmika. Sliši njegov glas, ne da bi se sam ozrl po njej:

»Če vam bo dovolj, vam bom rekel po kmečko zbogom. Kaj več vam ne bi rad povedal. Na dolgu si pa menda nisva nič — ne?«

Prizadeto stisne ustnice, cel dan sočno barvane, da so ga spominjale na cvetoči divji mak med zrelo pšenico, na večer, ko so že bili tu pri kmetu, pa jih je kar pred vsemi morala znova barvati, kakor se je vračala v sobo. Izzivajoče se jih je barvala, ko da je brisala s tem z njih neljube moške sledi.

Vidi te njene stisnjene ustnice, ker se ravno ta trenutek z glavo obrne proti njej. »Bala sem se, da mi pobegnete, ne da bi si rekla adijo. Pazila sem na vas — pa bi mi kljub temu skoraj ušli.«

»Nisem se ne skrival ne bežal pred vami. Račune smo delali. Vsem sem povedal zbogom, ko sem se odpravljal, celo sem roko dal slehernemu. Rekel sem enemu

naših fantov, naj vam zame pove zbogom. Česa drugega si menda niste želeli od mene?»

Tako boleče jedek je — cel dan je bil, kadarkoli je povedal kaj tako strašno bolečega, surovo resnico, ki je zaskolela, vznemirila še tako neobčutljivost, že človeško odrevenelost. »Niste hoteli počakati, da si za slovo seževa v roko. Sem se vam preveč zamerila?«

»Ni za kaj — niste moja hči. Če me je že prizadelo kaj, me je zaradi človekovega ponižanja.«

Presenečeno se zgane, se pa že sunkovito, skoraj že krčevito zasmije. »Nisem si mislila, da gledate name ko na hčer. Cel dan — poleg vas sem hodila, že kar zaljubljeno poslušala, se smejala iz srca, ko ste pripovedovali, se norčarili iz vseh in vsega — tako čudovito, nikdar ne bom pozabila. Ampak nikdar si ne bi mislila, da mi pripovedujete ko hčeri; ko so vas celo vaši prijatelji zbadali, vaši gostje vam pa že kar zavidali. Ne bi si vas mogla zamišljati ko očeta; vse drugo prej.«

»Nimam otrok, nikdar si nikogar ne zamišljam za svojega otroka. Vesela, fletna mlada punca je hodila ob meni, človek bi se nazadnje še kar zagledal vanjo. Ampak prej tu, ko ste odšli — nekdo mi je zbadljivo rekel, naj vas grem gledat. Sosedje so se že opletali okrog plotov. Spomnil sem se na vašega očeta. Ne vem, zakaj se nisem spomnil na vašo mater; na očeta sem se —«

»Imam zaročenca, sem vam rekla.« Mrmra vznemirjeno. Nekaj bi rada pojasnila. »Pripelje se pome, čakam nanj, bi že moral biti tu —«

»Spominjam se, že zjutraj ste se spomnili nanj, kar nekaj kratki ste mi ga omenili . . . ko da me pred čim svarite!«

»Mi ne verjamete v tega zaročenca?«

»Verjemite mi — sproti pozabljam nanj, kakor mi ga omenite. No — vam zdaj lahko rečem zbogom, ker ste že tu?« Iztegne desnico proti njej. Pograbi to njegovo šapo z obema rokama, jo zadrži, nenadoma zaprosi tiho, a čudno strastno:

»Ostanite tu, dokler se ne pripelje ta moj — zaročenec. Pospremila vas bom do ceste. Ampak če se vam prehudo ne mudi —«

»Vam bo s tem pomagano?«

»Mnogo dobrega mi napravite.«

Stopi proti cesti, ko da se hoče odtrgati od hrušča in trušča v hiši, pa tudi od tega premočnega vonja zrele izabele. Poseže po cigareti, vendar ponudi tudi njej, obema prižge na tem »sprehodu« do ceste. »Ko bom sama,« njen glas postaja spet žameten, ko da kliče v navzočnost ono s poti po njivah in gozdovih čez dan, »bom premišljala o tem najinem srečanju. Bilo je pravzaprav čudovito —« Vendar ne pove, a tega tudi ne bi znala povedati, v čem naj bi bilo

to srečanje čudovito. A tudi samemu se vsiljuje občutje na nekaj čudovitega, le da bi moral nekaj zbrisati z vsega — morda ta večer. Briše v mislih, kliče si jo z jutranjega srečanja, ko so domači lovci gostom tujcem ponudili požirek žganja, pa sta ostala sama ob strani. »Njuška sem,« mu je ponovila. Lovci gostje so se spreoblekli, stopili so na njive za hišo, v dolgi vrsti z zaganjači, ki so tujcem nosili nahrbtnike, psi so se podili med ljudmi. — »Njuška? Kakšno ime je to?« je vprašal, ko so že začeli padati prvi streli. — »Ni ne iz krstnih ne iz matičnih knjig. Psevdonim tako rekoč, če veste, kaj je psevdonim?« Postaja nagajiva, otroško razposajena. Njena ženska zapeljivost ga ni vznemirjala, tudi ne s svojim izrezom na zelenkasto rjavi bluzi na prsih, kjer je zagledal vzboklo belino, kadar se je ozrl po njej. Vznemirjala ga je njena igrivost. — »V borbi smo rekli privzetemu imenu partizansko ime, pri terenskem delu pa ilegalno. — Včasih so si ga nadevali — psevdonim — umetniki, sem bral. Tudi ljudje po samostanih po navadi spremenijo ime. Dandanašnji pa, se mi zdi, psevdonime imajo le še filmski igravci, predvsem še igravke. — Borb zdaj ni, če imate kakšno ilegalno nalogo, ne vem; v kloštru tudi niste in ne bi rekli, da se kanite posvetiti samostanskemu življenju. — Potemtakem ste lahko le še filmska zvezda. Se pa ne spominjam, da bi pri nas že vrteli kak film, ki v njem igrate vi.« — Tedaj ga je prvič udarila s svojo roko po njegovi, ker je stopala skoraj tesno ob njem: »To ste hudobni! Mi je nekdo rekel tudi o tem —« — »Da sem hudoben?« — »Ne ne... rekli so mi, naj se opletam okrog vas, če nočem, da bi mi bil dolgčas. Če se seve ne bom zaljubila v katerega lovca, so mi dejali.« — »Pa ja ni mislil mene, bog me varuj nesreče?« — »Ne ne,« je spet pohitela smejoč se. »Pri njem, mi je dejal oni, pa ne bo nič. A mrzite ženske?« — »Zakaj?« dé začudeno, a tudi v tem čuti njegovo pikrost, celo ko nadaljuje: »Ženske, pravijo — so potrebno zlo na svetu: kuhajo nam, pospravljajo, kmečke nam opravijo tudi pri živini, delajo na njivah, se prepirajo in obrekujejo s sosedami. Poleg tega nam še rodijo otroke, da svet ne propade. — Gosposke se celo vtikajo v politiko. Ampak pri nas pravijo — reven človek si nese k mlinu vse zrnje v vreči, bogatin pa mora imeti vprego, da odpelje. Reven človek sem,« se zasmije. — »Hoteli ste mi povedati, da se vam vsiljujem 'brez upa zmage'?'« se spomni citata iz pesmi. Pogledal jo je, celo za čas obvisel z očmi na njej: »Se mi vsiljujete?« — Spet se je zasmejala: »Ne ne! Ne znam ne kuhati, po vaško celo ne, kmetovati še manj, za otroke pa vsaj za zdaj nimam nikakega veselja.« — »Filmske zvezde pa, tedensko enkrat ali celo dvakrat zdaj že tudi pri nas vidimo v kinu. In moram reči — kar dovolj. Več ne utegnemo, delamo.« — »Ne mislim na filmsko kariero, čeprav je ravno danes tu med gosti eden, ki ima prste tudi pri nekem filmskem podjetju.« — Zmignil je z rameni, jo pogledal, da je lahko razumela, da ji ne verjame, pa še dodal je k temu: »Kako le morete biti ženska in si ne želeti slave? Pri filmu je je naj-

več, za ženske celo.« — »Slave se že ne bi branila,« mu vrača smejoč se. »A v teh letih bi že morala biti slavna, po svetu — mislim. Od same slave ni moči živeti, celo od domače ne. Na tegale, ki danes tako surovo pobija vaše fazane in zajce, in ki trdi, da je tudi pri filmskem podjetju z denarjem, ne dam nič. Sumim, da nisem edina ženska, ki jo je do danes srečal in ga je ,očarala', kot mi je dejal. Pseudonima si nisem privzela zaradi njega, pač pa si privzamem drugo ime vedno, kadar grem za tolmača tujcem lovcem.« Sprošča se v veselo pripovedovanje: »Ko sem šla prvič — no, za tolmača, in sem se ljudem predstavila s pravim imenom, sem nekomu po nerodnosti povedala še za kraj, kjer živim, številko ulice. Potlej pa — ne le lovci, še celo zaganjači so mi pisali. Nekateri pa so se mi napovedovali kar na obiske. Jaz pa — zaročenca imam, sem vam že povedala, ne?« — »Če se ne motim, že trikrat, draga Njuška — ali kakšen vzdevek ste si že privzeli?« — Spet ga udari po roki: »Ni nevarnosti, da bi mi še vi pisali, če bi vam povedala pravo ime?« — »Kako naj vam verjamem, da je pravo, čeprav bi pridali mesto, ulico in številko?« — Našobila je ko divji mak rdeče ustnice: »Rekli so mi, da ste hudoben — ne v slabem pomenu besede, ne človek, ki dela zlo. Tako — navihano hudobni ste, mi verjamete?« — »Kmečki ljudje smo tu, in še v takih letih, saj ste nas vse videli, ko si človek premisli do pošte že zaradi znamke. To bi bil zares hudoben, če bi si vas želel gledati pri delu na njivi, ali kako molzete krave. Imamo tudi nekaj članov, ki so po mestih v službah. Prihajajo sem, rekel bi — bolj na sprehod ko na pobijanje divjadi. Eden od njih, ki je tu doma, je danes odšel ribe lovit. Na lov moram po navadi jaz z njim, pri čemer me do kraja izmuči, ker misli, da mora vselej obiti celo lovišče. Streljal pa bo le na roparice.« — »Ampak vi tudi niste kmet?« — »Dva oralna njiv in travnikov premoreva z ženo, prirediva le nekaj kokoši in prašička za koline, in tega Luksija imam. — V službi sem. Teden dni dopusta sem si vzel, zaradi prijatelja, ki zdaj ribari, in ker imam nekaj dela na njivah. Enega od teh sedmih dni sem moral zdaj posvetiti gostom za dolarje, devize, kot terjajo od nas.« — Osupnila je nad nečim: »Mar bi vzeli ženo, poleti seve, in bi odšla na morje.« — »Morje je predaleč od nas.« Čutila je bolečo pikrost v njegovih besedah, pa zamrmrala: »Hočeti reči — predrago?« — »Kakor vam je bolj všeč,« jo zavrača. »Predrago — predaleč — mar ni to isto?« — »Lepo ste povedali — sploh vse poveste tako... po svoje,« doumeva in dodaje: »Jaz brez morja ne morem, vsako poletje si ga vsaj tri tedne privoščim, če že ne kar cel mesec.« — »Bliže morju ste doma,« zmigne z rameni. Ker pa se ona zasmije, se zasmije še sam vedro: »Nekaterim je vse dovolj blizu, morje, svet —« — Zagrabi za besedo ko za iztočnico: »Hočem v svet, moram do kraja doštudirati jezike.« Ko ga pogleda, vidi, kako nečemu prikimava, jo pa z besedo udari, da jo kar zapeče: »Potem se bomo še srečavali, če boste prihajali z gosti lovci, kot rečeno — za tolmača?«

— Išče za odgovorom, celo se na moč zresni, ko mu pripoveduje, ko da ga o nečem nasilno prepričuje: »Svet se je spremenil. Mladi si ga na široko odpiramo. Domovina je pretesna. Šest jezikov znam — a kaj naj počnem z njimi tu doma? Ampak da ne boste mislili — ne kanim ostati v svetu. Tudi mi služimo domovini, ali ji vsaj bomo, le da nekoliko drugačni. — Vi še niste bili v svetu?« Tokrat ona njega osupne z vprašanjem. — »Bil,« vrača. »Sorodnike imam v Ameriki, Kanadi, v Franciji. Doma jim je bilo pretesno; premalo, so rekli, so tu zaslužili. Tam so obogateli. Plačali so nama z ženo vožnjo. Mesec dni so me prevažali okrog, in vse pokazali, tudi bogastvo. Ko sem se vrnil, sem bil na smrt utrujen. Komaj sem se prespal, kar dva dni sem spal — tretji dan pa odšel s prijateljem na lov.« — »Na sprehod,« ga popravlja in ga hoče zbosti, zaradi tega »prijatelja«, ki ta dan raje ribari, ko da bi bil tu, in ki jo z njim vznemirja. »Saj ne streljate — gledam vas: toliko, da ne vzdihujete, ko kdo zadene fazana ali zajca, in kar zablesti vam v očeh, če kaj uide. Vam ni za dolarje? In če že ne vam — vsaj družini?« — »Rad imam žive stvari. S tistim prijateljem, ki ste se spotaknili obenj, občudujeva vsako živo stvar in se je veseliva. Odvadi sem se pobijati živo.« — »Čudni ste — —« — »Pomislite,« pohiti živo, »kakšni bi bili gozdovi, kakšni travniki, če bi prišli sem in našli vse rože potrgane in ovene, vse živo mrtvo — —« — »Ste pesnik?« — »Žejen sem, bova vsak požirek žganja?« — »A žganje gasi žejo v taki vročini?« — Pogleda jo, ko vleče steklenico iz svoje usnjene torbice: »Žganje gasi razne pekoče stvari — verjamete?« — »Vam je tudi to povedal tisti vaš ribič?« — »Ne, to sva vsak po svoje dognala,« se zasmije, ko ponudi steklenico. Smeje se tudi ona, a preden pristavi steklenico k ustom, preden nagne, vpraša: »Mislite, da nosimo vsi v sebi kaj, kar je treba kdaj pa kdaj gasiti?« — »Otroci po navadi ne pijejo žganja. Ampak sem že pozabil, kdaj človek začne z njim.«

Spet stoji skoraj tesno poleg njega, celo se ga dotakne z roko nehote, in zdaj se spomni na žganje: »Sva vsega spila čez dan?« vpraša s čudnim glasom, ga prime za roko. Doume jo, da misli na žganje, pa ji odvrne: »Za dober požirek za vsakega od naju ga bo še.« — »Za vsakega od naju,« ponavlja za njim. »Tudi vas kaj žge?« Ko že drži steklenico v roki in se je že obrnil k njej, reče skoraj surovo: »Ne lažite — nič vas ne žge. Nima vas kaj.« — »Mislite, da sme samo vas? In kaj naj bi vas še žgalo?« — Ponuja steklenico, gleda jo, in nenadoma zaprosi: »Mi obljubite, da nikdar več ne pridete v naše kraje?«

Zdrzne se, nekaj jo pretrese, ne seže po steklenici, ustnice ji vzdrtijo, nekaj se upre v njej, sprevrže se v surovost: »Niste grdi? S kakšno pravico me obsojate? Še imena vam nisem povedala, ničesar — —« Noče poseči po steklenici, ki obvisi v njegovi roki pred njo. Tako čudno miren je, spet postaja to, kar je bil cel dan, le da do kraja boleč: »Mislite, da je dovolj, če se človek znebi svojega imena in zamenja očeta z zaročencem? Tudi Njuška je ime,

pojem za človeka. — Balj ste se, da bi vam kdo naših pisal. Ne, nikogar ni med njimi, sami kmečki ljudje, vsak s svojim bremenom. Vsega drugega pa niste skrili pod tem imenom. Če ste že kanili vse, kar je bilo — mar bi se odpeljali z njimi — tovarnarji, trgovci, podjetniki. Imamo letoviške kraje, kot pravimo, nihče nikogar po ničemer ne sprašuje, ne sitnari. Tu pa smo na vasi, kmečki ljudje so hodili ob plotu, pogledovali čezenj.« — »Kaj ste pobožni?« se užaljeno, pa tudi zviška namrdne. — »Nimam boga. Morda se niti še rodili niste, ko že nisem veroval. So pa stvari, ki še verujem in verjamem vanje. V kaj pa verujete in verjamete vi, ne vem in mi ni mar. Morda samo še v denar?«

Bežno jo obide, da je vse gola neumnost. Le kaj ji je bilo treba, da se ukvarja z nekim kmečkim tepcem, ki se z njiv prekobali v pisarno, ker je bil med vojno nekaj časa v gozdovih, nato še v taborišču in po naključju ostal živ? Jo pa vendar nekaj čudnega zadržuje pri njem. Pa se v tem nedoumnem tudi iztrga iz nje skoraj že z neko ihto: »Deviz, dolarjev potrebujem. Ne navadnega denarja — deviz.« Zadržano se zasmeje in tokrat le poseže po steklenici, sunkoma pritakne k ustom, pije, kar dobra dva požirka napravi, pa nadaljuje, ko mu vrača steklenico, nadaljuje z isto surovostjo: »Potrebujem dolarjev, deviz. Je vseeno, ali jih služim v svetu ali si jih zaslužim kar tu doma, in tudi način, kako si jih zaslužim, je postranska stvar.« Potem pa, ko da se je morala ustaviti na tej strašni poti, ko da mu le mora nekaj pojasniti, pripoveduje s spremenjenim glasom, že kar tiho, proseče: »Svet se je spremenil, Tonči, v temeljih spremenil. Vi ste imeli drugačne ideje, v gozdovih, ječah in taboriščih ste umirali zanje. Počemu nam take ideje? Za kaj naj umiramo mi? Vam so bili gozdovi, ječe, taborišča še vedno dovolj širok svet, mala Slovenija dovolj velika domovina. Nam je vse pretesno, pretesne, preozke tudi vaše ideje. Vam je dovolj, ne zamerite besedam, vaš kmečki jezik. Jaz znam šest svetovnih, kot rečemo. Čemu mi bodo? Za te gozdove? Da bi z njimi ko vaš trapasti prijatelj iz mesta cel dan pohajkovala ob vodah in se pogovarjala z ribicami? — Kaj naj mi počnemo z vašimi idejami? Potrebujemo velikih, svetovnih. Tam kjer je za vas bil morda višek svobode, se za nas vse spreminja v pretesno ječo. Vam je do morja, kot pravite — predaleč, pot v svet so vam morali plačati prijatelji, ki so bili že davno boljše pameti od vas. Mi si hočemo sami odpreti vrata v svet — —«

»Kdo — mi?« Ustavi jo tiho, a vendar trdo, surovo na tej njeni veliki poti. Pa se tudi ona zagleda vanj, zajecjlja zmedeno:

»Mi — no, mi mladi...«

»Lažete,« je rekel tiho. »Morali bi reči — nekaj nas je tudi takih. Dà, tudi takih — — za devize, kot pravite. Ampak dolarji niso vse na svetu, ne varajte se — —«

Obtiči pred njim zmedeno, ko da je izgubila rdečo nit svojih misli. Začne zmedeno, mrmraje: »Zmešali ste me v nečem, cel dan ste me mešali — strašno.« V krčevitem, zmedenem smehu se izdaja: »Ne bi se rada z vami srečavala, mi verjamete? Zaljubila bi se v vas!« Spreminja smeh, da se sama tudi v smehu spreminja: »Ne takšna, kakršna sem se vam zdaj na večer v ljubezni do onih, za devize odkrila. Drugačna — — morda dobra. Tudi v nas živi nekaj starega, dobrega, neko hrepenenje; nemir nas žene, morda še bolj ko vas v gozdove. Morda še nismo našli ravnovesja. Živimo v strašnem času, ki nas drobi. Vas so streljali, obešali, ubijali so vas neki določni sovražniki, fašisti, kot ste rekli. Za nas ni fašistov, ne maramo jih, ni teh zunanjih sovražnikov, ki so vam prizadevali toliko skrbi. So pa drugačni sovražniki, morda strašnejši. Mogoče jih bomo kdaj odkrili, mogoče se bomo tudi mi kdaj borili proti njim, da nas ne bi uničili — —«

Na cesti so se zasvetlikale luči avtomobila. Zganila se je, zagrabila za njegovo roko skoraj krčevito: »Pozabite na Njuško, mislim — na ime pozabite. Ne mislite, da nesem od tod samo devize za ljubezen kot vi za vaše fazane in zajce. Dali ste mi več, kot bi mi lahko dalo deset, sto tovarnarjev, podjetnikov — — mogoče mi bo to kdaj koristilo. Moj zaročenec prihaja.« Dodaje strastno, ko da hoče do kraja vse odkriti: »Včeraj me je odposlal, da je lahko bil cel dan pri drugi, celo noč. Ampak poročil se bo z mano. In zakaj ne? Hoče po svetu, tudi on potrebuje deviz. In avto mora vzdrževati — —«

Ko vstopa v avto, vidi le še njegovo mogočno senco, ki se zgublja po cesti... proti svojim gozdovom. Samo proti svojim?

Proti svojemu staremu svetu?

A kam ona, ko zdaj posluša osladno, zlagano pripovedovanje svojega zaročenca, tako strašno drugačno od tistega, ki ga je poslušala ves dan? Kam?